

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Δομή της Νέας Ελληνικής Γλώσσας: Λεξιλογικά ζητήματα

Ενότητα #1: Σύνθεση Παραγωγή

Διδάσκουσα: Βιβή Θώμου
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα **Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα** (*Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece*)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Λέξη-λέξημα

Λεξικές μονάδες της Νέας Ελληνικής

Παραγωγή:

προθήματα: *ευρω-εκλογές, μισο-γεμάτος*

επιθήματα: *παιδί > παιδ-ικός, τρέχω > τρέξ-ιμο*

Σύνθεση:

μονολεκτικά σύνθετα: *αλατοπίπερο, αφισοκολλώ,
εξώπορτα*

πολυλεκτικά σύνθετα: *ουράνιο τόξο, φακοί
επαφής, αστυνομικός-μαϊμού*

Σημασιολογικές (λεξικές) σχέσεις

Πολυσημία

*εκτοξεύτηκαν οι πύραυλοι, εκτοξεύτηκαν οι τιμές
η κούκλα μου (παιχνίδι), η γυναίκα που είναι κούκλα*

Υπωνυμία

φρούτο-πορτοκάλι-βαλέντσια

γυναικείο ένδυμα-φόρεμα-βραδινό φόρεμα

Συνωνυμία

διευθύνει/διοικεί με επιτυχία τον οργανισμό

πανέξυπνος/σπίθα

Αντωνυμία

ζεστός-χλιαρός-δροσερός-κρύος

παντρεμένος-ελεύθερος

Μεταφορά

*Πλησιάζει ο άντρας- η ώρα πλησιάζει
ρίχνω την μπάλα- ρίχνω μια ιδέα*

Ημι-παγιωμένο λεξιλόγιο-λεξι(λογι)κές συνάψεις

P + ΟΥΣ: *διαπράττω έγκλημα, συγκαλώ σύσκεψη*

παίρνω μια απόφαση, βάζω τα κλάματα, τραβάω βάσανα

ΟΥΣ + Ρ: *το κέφι ανάβει, επικρατεί πανικός*

ΕΠΙΘ + ΟΥΣ: *κομψός τρόπος, ουσιώδης διαφορά, ριζική αλλαγή*

ΕΠΙΡ + ΜΤΧ: *άμεσα διαθέσιμος, παγερά αδιάφορος, φρικτά
παραμορφωμένος*

Παγιωμένο λεξιλόγιο-στερεότυπες φράσεις

μου έδωσε τα παπούτσια στο χέρι

μου τη δίνει

έριξε το δηλητήριό του

Τυποποιημένες εκφράσεις (formulaic sequences) στο λόγο (discourse)

*από τη μια πλευρά ... από την άλλη
όσον αφορά ...*

για να είμαι ειλικρινής ...

*συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι
...*

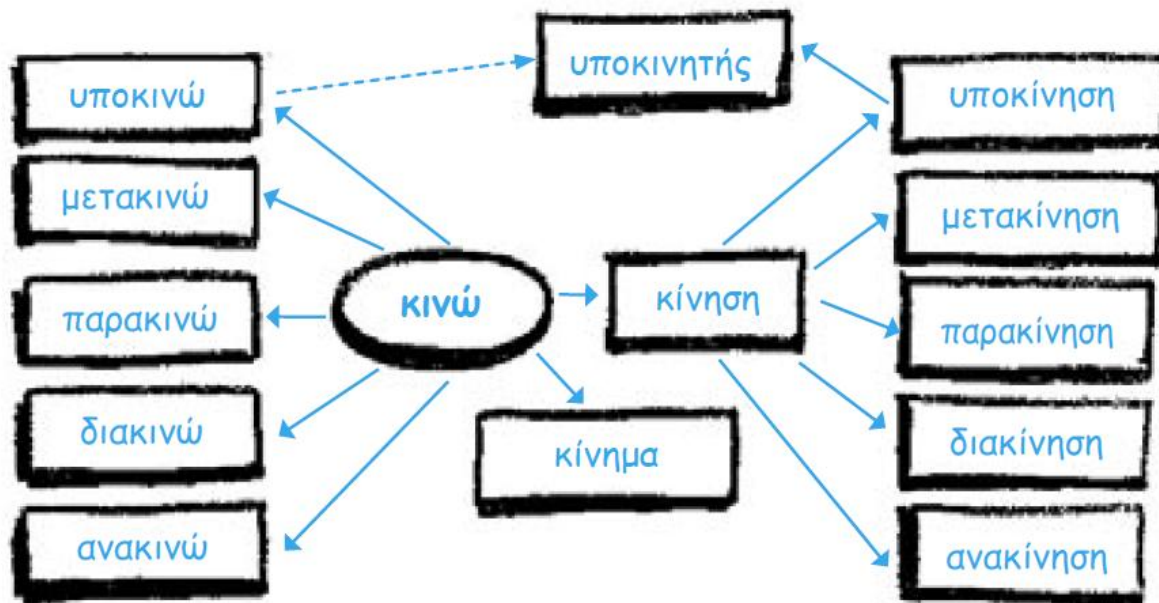
Βιβλιογραφία

- Θώμου, Π. 2006. *Λεξι(λογι)κές συνάψεις (lexical collocations) στη Νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Τμήμα Φιλολογίας. Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Θώμου, Π. 2008. «Η μεταφορά (metaphor) στην Ονοματική Φράση (ΕΠΙΘΕΤΟ + ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ)». *ΑΡΙΑΔΝΗ* 14. Επιστημονικό περιοδικό Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Κρήτης. σελ. 273-291.
- Μπακάκου-Ορφανού, Α. 2005. *Η λέξη της Νέας Ελληνικής στο γλωσσικό σύστημα και στο κείμενο*. Περιοδικό «Παρουσία», παράρτημα 65.

27

Words within words: Παραγωγή (Derivation)

Many Greek words relate to other words through derivation.

A. **Pre**fixes

Many derived verbs contain prefixes.

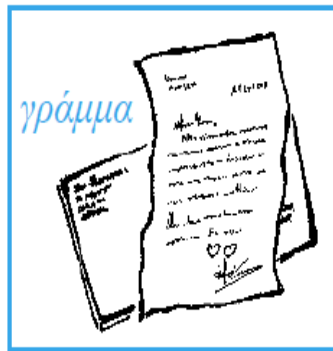
Nouns are also formed through prefixation.

*άχρωμος, ανόμοιος,
αντιπρόεδρος, αντηλιακό*

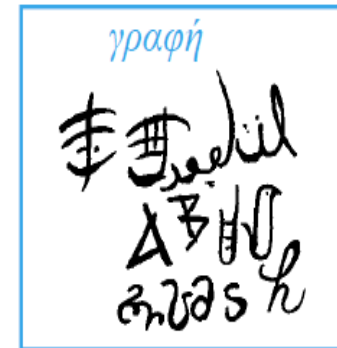
B. Suffix **es**

Nouns derived from verbs fall mainly into the categories of nouns denoting: action, result, agent, instrument and place.

γράφω

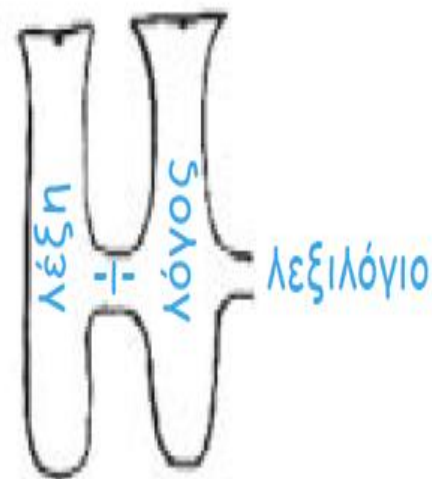
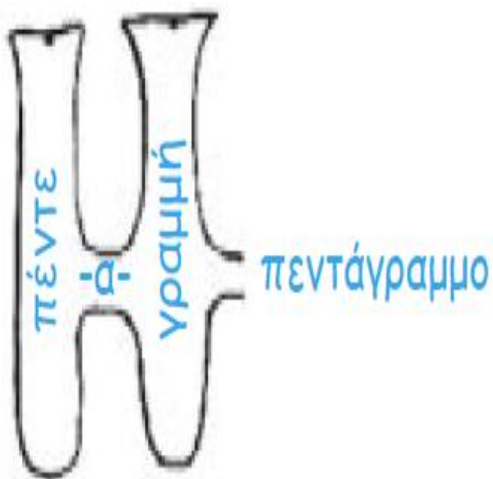
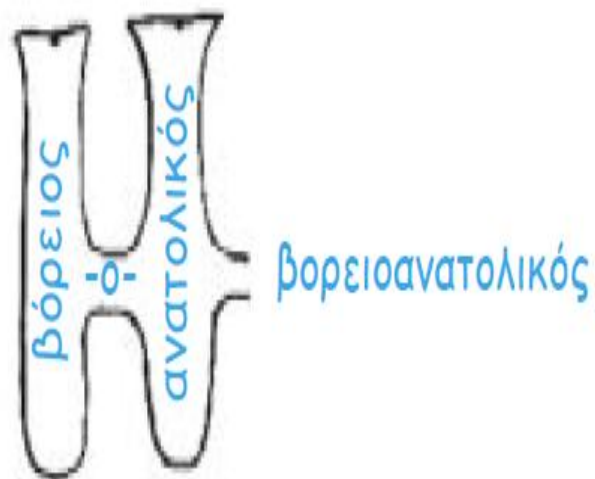

28

Words within words:

Σύνθεση
(Compounds)

Between the two stems of a compound there appears a binding element (which is usually the vowel -o-). There are however compounds formed by directly conjoining the two stems.

Stress of the compounds

- Usually the stress of the compound word lies on the third syllable from the end.

ψαρόβαρκα
3 2 1

παλιόφιλος
3 2 1

Neuter compounds in /i/ are always stressed on the penultimate (second syllable from the end) while those in /o/ are stressed on the antepenultimate.

τριφύλλι
2 1

τριαντάφυλλο
3 2 1

καλοκαίρι
2 1

κατακαλόκαιρο
3 2 1

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

